

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра бізнес-адміністрування, маркетингу та менеджменту**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету історії та міжнародних відносин

 / В.І.Андрейко

_____ 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЛІДЕРСТВО ТА КЕРІВНИЦТВО В ОРГАНІЗАЦІЇ

Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
Галузь знань	07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність	073 «Менеджмент»
Освітня програма	Бізнес-адміністрування
Статус дисципліни	Обов'язкова
Мова навчання	Українська

Ужгород 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Лідерство та керівництво в організації» для здобувачів вищої освіти галузі знань **07 Управління та адміністрування** спеціальності **073 Менеджмент** освітньої програми **Бізнес-адміністрування**.

Розробники: Черленяк Іван Іванович, доктор наук з державного управління, професор, старший науковий співробітник, професор кафедри бізнес-адміністрування, маркетингу та менеджменту

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри *бізнес-адміністрування, маркетингу та менеджменту* протокол №9 від « 28 » червня 2023 р.

Завідувач кафедри бізнес-адміністрування,
маркетингу та менеджменту О.М.Дюгованець

Схвалено науково-методичною комісією факультету *історії та міжнародних відносин* протокол №8 від «30» червня 2023 р.

Голова науково-методичної комісії С.А.Мишко

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом
	Денна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:
Загальна кількість годин – 120	1-ий
Кількість модулів – 2	Семестр:
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 4	1-ий
	Лекції:
	32
	Практичні (семінарські):
	16
Вид підсумкового контролю: екзамен	Лабораторні:
	-
Форма підсумкового контролю: усне опитування	Самостійна робота:
	72

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни «**Лідерство та керівництво в організації**» є: формування знань принципів, типів, інструментів лідерства в бізнесі, менеджменті та системах адміністрування бізнесу; розвиток вмінь та навиків застосування основних інструментів лідерства та керівництва в сучасних організаціях, застосовування базових принципів етики лідерства.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері менеджменту та бізнес-адміністрування або у процесі навчання, що передбачають проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначеності умов і вимог.

Загальні компетентності:

ЗК2. Здатність до спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності);

ЗК4. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети;

ЗК5. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів);

ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність);

Спеціальні компетентності:

СК2. Здатність встановлювати цінності, бачення, місію, цілі та критерії, за якими організація визначає подальші напрями розвитку, розробляти і реалізовувати відповідні стратегії та плани;

СК3. Здатність до саморозвитку, навчання впродовж життя та ефективного самоменеджменту;

СК6. Здатність формувати лідерські якості та демонструвати їх в процесі управління людьми;

СК8. Здатність використовувати психологічні технології роботи з персоналом;

СК10. Здатність до управління організацією та її розвитком.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Згідно з освітньою програмою «Бізнес-адміністрування» навчальна дисципліна «Лідерство та керівництво в організації» не потребує передумов вивчення.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Бізнес-адміністрування», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Критично осмислювати, вибирати та використовувати необхідний науковий, методичний і аналітичний інструментарій для управління в непередбачуваних умовах	ПРН1
Ідентифікувати проблеми в організації та обґрунтовувати методи їх вирішення	ПРН2
Обґрунтовувати та управляти проектами, генерувати підприємницькі ідеї	ПРН4
Мати навички прийняття, обґрунтування та забезпечення реалізації управлінських рішень в непередбачуваних умовах, враховуючи вимоги чинного законодавства, етичні міркування та соціальну відповідальність	ПРН6
Організовувати та здійснювати ефективні комунікації всередині колективу, з представниками різних професійних груп та в міжнародному контексті	ПРН7
Демонструвати лідерські навички та вміння працювати у команді, взаємодіяти з людьми, впливати на їх поведінку для вирішення професійних задач	ПРН10
Забезпечувати особистий професійний розвиток та планування власного часу.	ПРН11
Вміти делегувати повноваження та керівництво організацією (підрозділом)	ПРН12

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Лідерство та керівництво в організації»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Уміння описувати моделі лідерства, представлені в класичних теоріях; ілюструвати теоретичні моделі конкретними прикладами з практики лідерства	ПРН1, ПРН10
Володіння категоріями лідерства та керівництва, адміністрування, розуміння природи соціального управління, адміністративної влади та її функцій	ПРН6, ПРН11
Розуміння сутності і значимості лідерства в управлінській діяльності, вимог до лідера та лідерства в умовах сьогодення	ПРН7, ПРН10, ПРН12
Знання діяльнісного змісту та психологічних особливостей лідерства	ПРН11, ПРН12
Усвідомлення особливості та важливості розвитку лідерських якостей керівника;	ПРН7, ПРН6,
Вміння використовувати у практичному керівництві знання характеристик основних типів лідерства та видів лідерів. Здатність гармонізувати співвідношення керівництва та лідерства	ПРН12
Знання та розуміння основних етапів формування команди, процесів внутрішньої динаміки команди при зміні етапу розвитку	ПРН10
Вміння оперувати методами формування та функціонування механізмів лідерства, менеджменту та адміністрування у процесі управління організації	ПРН12, ПРН6
Вміння формувати програму розвитку лідерського потенціалу на основі психологічного профілю особистості	ПРН10, ПРН11,
Здатність обирати, формувати та впроваджувати результативну модель мотивації персоналу	ПРН2, ПРН10
Вміння здійснювати аналіз ситуативних чинників, що обумовлюють вибір ефективного стилю лідерства в організації	ПРН2, ПРН11, ПРН12
Вести дискусію й управляти аудиторією, уникати логічних помилок у суперечці й дискусії; використовувати навички лідерства для розв'язання проблемних і конфліктних ситуацій;	ПРН2, ПРН12,
Організувати роботу й ефективну взаємодію структурних підрозділів, спрямовувати їх діяльність на досягнення високих темпів розвитку і вдосконалення організації	ПРН6, ПРН7, ПРН12,

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: виступи на практичних заняттях; екзамен; стандартизовані тести; індивідуальні завдання: есе, реферати, аналітичні доповіді; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; розв'язування ситуаційних завдань; індивідуальні творчі завдання за темами запропонованими

здобувачами в межах проблематики навчальної дисципліни; представлення результатів за неформального навчання*.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: 1) усні опитування на семінарських заняттях; 2) участь в обговоренні питань та практичних кейсів на семінарах; 3) підготовка індивідуальних завдань та їх презентація тощо; 4) самостійна робота студента.

Форма модульного контролю: проводиться у письмовій формі. Кількість модульних контрольних робіт на дисципліну – 2. Форма модульного контролю для кожного модулю включає: теоретичні питання; тести; ситуаційна вправа.

Форма підсумкового семестрового контролю: усне опитування.

Особливості використання засобів діагностики та контролю за умов дистанційного навчання

В умовах використання формату онлайн-навчання (дистанційного навчання) із застосуванням корпоративної мережі Google Meet названі засоби, методи і форми визначаються за домовленістю зі студентським колективом і, в залежності від зручного виду взаємодії, застосовуються з допомогою існуючих функцій групових чатів та відео-конференцій.

Для ефективного засвоєння тематики є можливість демонстрації необхідних матеріалів на робочому столі комп'ютерного технічного засобу під час занять. Зокрема, у разі потреби, під час онлайн-заняття можна надати доступ до свого екрану, щоб показати презентації або іншу тематичну інформацію на робочому столі.

Планування лекційних і практичних (семінарських) занять, модульних контрольних робіт, а також підсумкова перевірка знань у формі екзамену чи заліку здійснюється заздалегідь за допомогою прив'язки до Google-календаря. Синхронізація запланованих заходів виконується автоматично на всіх зручних для їх проведення пристроях.

* Робоча програма передбачає використання *елементів неформального навчання* за умов підтвердження результатів (сертифікат з зазначення обсягу кредитів, сертифікат участі, грамота учасника конференції, сертифікат за призове місце у конкурсі тощо).

Зокрема, здобувач із запропонованих як альтернативних форм самостійної роботи може обрати: (1) участь в майстер-класах, форумах, конференціях, семінарах, зустрічах з питань, дотичних до тематики курсу (з підготовкою есе, прес-релізу, інформаційного повідомлення тощо, що підтверджено навчальною програмою заходу чи відповідним сертифікатом; збірником тез тощо); (2) проходження тренінг-курсів чи дистанційних курсів з використання сучасних освітніх технологій на платформах Coursera, Prometheus, ВУМ-онлайн тощо (за наявності відповідного документу про їх закінчення, надання копії викладачу).

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота									МКР	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T1-8	50	100
6	6	6	6	6	6	7	7	50		

T1, T2... – теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота									МКР	Сума
T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	T9-16	50	100
6	6	6	6	6	6	7	7	50		

T1, T2... – теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні заняття	8	32	8	32
Презентація	2	10	2	10
Розв'язування практичного ситуаційного завдання або кейсу	2	8	2	8
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

При визначенні оцінки за модуль враховуються результати модульного контрольного оцінювання та поточного контролю під час навчальних занять, результати опитувань, виконання практичних та творчих робіт, самостійної та індивідуальної роботи. Максимальна оцінка з кожного модульного контролю – 100 балів. Здобувач освіти, який не з'явився на модульний контроль, має право його здати згідно розроблених процедур в Положенні про організацію освітнього процесу в ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Модульне контрольне оцінювання з дисципліни «Лідерство та керівництво в організації» проводиться в письмовій формі. МК1 та МК2 складаються з 3 підсумкових контрольних питань з навчальних тем відповідного модулю, виконання тестових завдань, виконання ситуаційної вправи.

Підсумкова модульна оцінка з навчальної дисципліни «Лідерство та керівництво в організації» визначається як середнє арифметичне результатів усіх модульних контролів та виставляється за 100-бальною шкалою, шкалою ЄКТС та національною шкалою. Здобувач, який за результатами модульних контролів отримав від 0 до 34 балів, повинен до проведення підсумкового семестрового контролю покращити цю оцінку принаймні до показника не менше 35 балів під час

чергування викладача на кафедрі у строки, визначені викладачем дисципліни та погоджені деканатом факультету.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

До складання екзамену допускаються здобувачі вищої освіти, які мають підсумковий до екзаменаційний рейтинговий бал не менше 35. Екзамен з навчальної дисципліни здобувач вищої освіти може не скласти, якщо він успішно пройшов усі модульні контролю та його влаштовує підсумкова доекзаменаційна рейтингова оцінка за навчальний рік. Здобувачі вищої освіти, рейтинговий бал яких становить від 35 до 59, екзамен складають обов'язково. Здобувач освіти може підвищити на екзамені рейтинговий бал, при цьому, за результатами складання екзамену оцінка не може бути менша за доекзаменаційний рейтинговий бал. Екзамен проводиться в усній формі. На екзамен вноситься навчальний матеріал семестру. Екзаменаційний білет складається з теоретичних питань, вид завдань – запитання з відкритими відповідями. Оцінювання результатів навчання на екзамені здійснюється за 100-бальною шкалою. Оцінка за екзамен вноситься у відомість обліку успішності. В Університеті використовується наступна шкала відповідності оцінок за різними шкалами.

Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання у оцінки за національною шкалою та шкалою ЄКТС

Шкала ECTS	Диференційована шкала	Недиференційована шкала	Мін.бал- макс.бал.
A	Відмінно	Зараховано	90-100
B	Добре		82-89
C			74-81
D	Задовільно		64-73
E			60-63
FX	Незадовільно	Не зараховано	35-59
F			0-34

Оцінка відмінно (A) виставляється, коли студент дає абсолютно правильні відповіді на теоретичні питання з викладенням оригінальних висновків, отриманих на основі програмного, додаткового матеріалу та нормативних документів. При виконанні практичного та індивідуальних завдання студент застосовує системні знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.

Оцінка добре (B) виставляється студенту, який повністю розкрив теоретичні питання на основі програмного та додаткового матеріалу. При виконанні практичних та індивідуальних завдань студент застосовує узагальнені знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.

Оцінка добре (C) виставляється студенту, який повністю розкрив теоретичні питання, а програмний матеріал викладено у відповідності до вимог. Практичні та

індивідуальні завдання виконані в цілому правильно, але мають місце окремі неточності.

Оцінка задовільно (D) виставляється, коли студент розкрив теоретичні питання, проте при викладенні програмного матеріалу допущені окремі помилки. При виконанні практичних та індивідуальних завдань студент припускається помилок, за рахунок недостатнього розуміння програмного матеріалу.

Оцінка задовільно (E) виставляється, коли студент неповністю розкрив теоретичні питання, відповідь містить суттєві помилки. При виконанні практичних та індивідуальних завдань студент припускається значних помилок, а виконання завдань викликає значні труднощі у студента.

Оцінка незадовільно (FX) виставляється студенту, який не розкрив теоретичні питання і не може виконати практичні завдання. Як правило такий студент виявляє здатність до викладення думки лише на елементарному рівні.

Оцінка незадовільно (F) виставляється студенту, який не виконав навчальну програму або якийсь серйозний елемент її складової, має фрагментарні знання, які не дозволяють розкрити теоретичні питання і виконати практичні завдання. Такий студент не може викласти свою думку навіть на елементарному рівні. За результатами контролю знань студентів, дозволяється виставлення екзаменаційної оцінки (без підсумкового екзамену) – «відмінно», «добре», та «задовільно». Студент має право підвищити оцінку, складаючи екзамен.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

Соціальна організація, влада, лідерство та керівництво.

Тема 1. Загальна постановка проблеми лідерства та керівництва. Історичні аспекти розвитку феноменів лідерства, соціальної організації та влади.

Загальна постановка проблеми лідерства в фокусі потреб соціальної організації та еволюційного розвитку суспільства. Герої та лідери в античному суспільстві та середньовіччі. Міфологізація героїчного лідерства. Теорія «Великої людини» Т.Карлейля. Теорія енергетико-емоційної взаємодії лідерів та мас Г.Тардта та Г. Лебона. Взаємозв'язки рівня розвитку особистості і суспільства. Соціально-психологічні теорії особистості. Загальне філософське та соціологічне розуміння особистісних характеристик лідерів. Сутність поняття «особистість». Автентичність особистості. Лідерство як система соціальних відносин. Класична концепція харизматичного лідерства за М.Вебером.

Тема 2. Соціологічні аспекти соціальної організації, влади, керівництва, менеджменту та лідерства.

Соціальна дія та соціальні відносини. Конструкт «соціальна дія» в працях М.Вебера. Структурний функціоналізм Т. Парсонса. Функції влади та функції лідерства в розумінні М.Вебера. Проблеми джерел легітимності влади (панування) в праці М.Вебера «Господарство і суспільство». Система функцій влади та система функцій лідерства в розумінні Т.Парсонса.

Тема 3. Психологічні та соціальні фактори «виробництва» влади, керівництва і лідерства. Зв'язок між суспільною та психологічною природою влади.

Психологічні аспекти керівництва організаціями людей. Соціальна організація та соціальний порядок в особистісному вимірі акторів суспільного розвитку. Психологічне трактування проблематики «виробництва влади» в роботах Єжи Вятра в парадигмі особистого вибору. Влада як психологічне явище особистого вибору. Зв'язок між суспільною та психологічною природою влади. Діалектика та тріалектика розвитку соціальності відносин влади. Шість основних форм влади (В. Васютинський). Феномен авторитету.

Тема 4. Функційна природа влади та функційна природа лідерства в умовах розвитку модерного суспільства.

Суспільство як система та організація комунікацій в соціологічній теорії Н. Лумана. Автопоезиз соціальних систем в соціології Н.Лумана. Системно-комунікаційна природа, можливості та функції влади за Н.Луманом. Соціологічне обґрунтування потреби у існуванні влади в соціальних системах. Організаційно-функціональна природа влади та лідерства в демократичних системах. Концепція влади та соціального управління М.Фуко. Функційна природа влади. Інституційна природа влади. Значимості функцій влади (І.Адізес, Д. Келтнер). Влада та авторитет керівника.

Тема 5. Проблематика організації влади, керівництва та лідерства в наукових розробках шкіл менеджменту.

Дослідження складності проблем і завдань керівництва та лідерства в розробках наукових шкіл менеджменту. Основні управлінські школи дослідження влади, керівництва та організації діяльності. Школа наукового менеджменту. Адміністративна школа. Школа людських відносин. Поведінкові моделі. Теорія апаратної бюрократії та влади бюрократії (М.Вебер). Ідеї загальної теорії систем в теорії управління соціальними організаціями (Л. фон Берталанффі, М. Месарович, В.-Р.Ешбі, Р.Л. Акоф). Моделі теорії організацій. П.Друкер та концепція правління за цілями Ідеї теорії відкритих систем та кібернетика. Концепція самоорганізації та синергетики.

Тема 6. Психологія управління та поведінковий підхід до організації системи влади. Класичні стилі керівництва в менеджменті.

Теорія групових процесів (К.Левін). Розробка основ управлінської психології індивіда та групи. Житловий простір або психологічне поле в розумінні К.Левіна. Реакція працівників на методи керівництва в організації. Праця Курта Левіна «Експериментальний підхід до вивчення автократії та демократії». Стиль керівництва як відображення гештальту психології менеджера. Класична типологія індивідуальних стилів керівництва К Левіна. Аналіз стилів поведінки керівника в поведінковому підході закордонними дослідниками (Гаррі Юкл). Вітчизняні розробки стилів поведінки керівника.

Тема 7. Комплементарність та синергія факторів керівництва та лідерства в системах адміністрування бізнесу.

Відмінності між лідерством та керівництвом в системах бізнесу. Сутнісні характеристики понять «лідерство» та «управління» в сучасній організації бізнесу.

Особисте розуміння та усвідомлення індивідом феномену та процесу «лідерство». Функції лідера, його особистісні характеристики. Особистісні фактори лідерства в ділових організаціях. Шість важливих якостей організаційного лідера. Лідерство та керівництво в сучасних дослідженнях з психології та менеджменту. Відмінність лідерства від менеджменту. Комплементарність та синергія систем менеджменту та лідерства в ділових організаціях.

Тема 8. Мотивація як метод, інструмент та завдання лідерства та керівництва.

Психологічна структура мотивації послідовників. Основні функції мотивації: спонукання до дії, скерування діяльності, контроль і підтримка поведінки. Мотиви та стимули у керівництві та лідерстві. Взаємозв'язок мотиву та стимулу в управлінні персоналом. Види мотивації: внутрішня та зовнішня. «Flow-ефект». Теорії мотивації. Змістовні (диспозиційні) теорії мотивації. Теорія потреб А. Маслоу. ERG-теорія К. Адельфера. Двохфакторна мотиваційно-гігієнічна концепція Ф. Герцберга. Теорія трьох потреб Д. Мак Клеелланда.

МОДУЛЬ 2

Ефективність керівництва та моделей лідерства в системах адміністрування бізнесу

Тема 9. Процесуальні теорії мотивації та ефективність стимулювання роботи персоналу.

Х-У теорія Дугласа Мак-Грегора. Процесуальні (когнітивні) теорії мотивації. Теорія очікувань В. Врума. Теорія очікування (Л.Портер, Е.Лоулер), Теорія цілей (Дж. Латем, Е.Локк). Теорія справедливості С. Адамса.

Тема 10. Харизматичне, трансформаційне та трансакційне лідерство в ділових організаціях.

Функціональне трактування харизми (В. Фрідланд). Умови та обставини проявлення та реалізації харизми. Соціалізована та персоналізована харизма. Концепція харизматичного лідерства Р.Хауса. Я-концепція харизматичного лідерства. Драматургічні моделі харизматичних відносин між керівниками й підлеглими (У.Гарднер і Б. Аволіо). Поведінкова теорія харизматичного керівництва в організаційних умовах (Д. Конгер і Р. Канунго). Атрибуція в процесах лідерства. Трансформаційне та трансакційне лідерство в системах адміністрування бізнесу.

Тема 11. Моделі характерних лідерських якостей та розвиток поведінкових підходів до лідерства в адмініструванні бізнесу.

Концепції особистих лідерських якостей (характерних лідерських рис). Характерні риси лідерів (Тід Ордуей, Сідні Хук). Дослідження К.Бірда та Р.Стогділла. Класифікація лідерських рис Р.Стогділла. Критика теорії характерних лідерських рис. Харизма, авторитет та лідерство в системах ділового адміністрування. Здатність лідерів уникати та розв'язувати конфлікти. Дослідження У. Беніса особистих рис лідерів. Когнітивний, практичний, соціальний компонент лідерства. Емоційний потенціал особи та лідерство.

Лекція 12. Ситуаційні моделі лідерства та керівництва в менеджменті та адмініструванні.

Ситуаційний підхід до дослідження лідерства: теорія найменш пріоритетного працівника (Ф. Фідлер). Теорія ситуаційного лідерства та життєвий цикл організації (П. Херсі, К. Бланшар). Теорія траєкторії розвитку навиків лідерства «шлях - мета» (Р. Хаус), Нормативна модель прийняття рішень (В. Врум, П.Йеттон, А. Яго). Теорії атрибутивного лідерства. Теорія атрибуції (Ф. Хайдер). Теорія казуальної атрибуції (Г. Келлі). Атрибутивна модель лідерства Г. Мітчелла та Р.Вуда. Ідеалізація лідерства та атрибуція (Д.Майндл і С.Ерліх).

Тема 13. Поведінкові підходи до лідерства та розвиток моделей стилів керівництва.

Поведінкові підходи до лідерства в управлінні персоналом. Модель континууму стилів (Р.Танненбаум, В. Шмідт). Стиль керівництва та система стимулів роботи персоналу. Моделі оцінювання результативності залучення лідером підлеглих до роботи по досягненню цілей організації. Управлінська решітка (Ф. Блейк, Дж. Моунтон). Грід-матриця як сучасний інструмент аналізу альтернатив та прийняття рішень лідерами бізнесу.

Тема 14. Розвиток мислення лідера та ментальні чинники результативності лідерства.

Лідерство як відкрита психологічна та когнітивна система та її елементи. Диспозиційна теорія Г.Олпорта особистих рис яка визначає поведінку індивіда. Когнітивна теорія особистості Дж. Келлі. «Інтелект», «мислення», «пізнання» як компетентності лідера необхідні для керівництва організацією. Когнітивний (пізнавальний) інтелект. Критерії особистісної ефективності лідера. Особливий інтелект лідера. Види інтелекту за класифікацією Х. Гарднера. Моделі мислення (пізнавальна, емоційна). Концепції стилів пізнання.. Модель навчального циклу Д. Колба. Ментальна модель і розвиток мислення лідера. Сутність понять

«менталітет», «ментальна модель», «паттерн поведінки». Процес сприйняття. Помилки сприйняття. Атрибуція як аспект сприйняття. Фактори, що впливають на розвиток мислення лідера (незалежність мислення, відкритість свідомості, системність мислення, удосконалення власної особистості).

Тема 15. Управління груповими процесами та формування ефективної команди. Екосистема лідерства в бізнес-організаціях.

Сутність, види та характеристика груп в сучасних організаціях. Причини виникнення груп в організації. Вплив групи на поведінку індивідів. Команда як особливе утворення. Стадії розвитку групи та переформування групи в команду. Типи корпоративних команд. Етапи змін команд за Б.Такманом. Типологія учасників команди змін за Т.Белбіном. Особливості ефективної команди. Створення команди Організація роботи у команді. Роль лідерів у системі командо-творення. Умови ефективної діяльності команди. Життєві цикли команди. Моніторинг ефективної команди. Командо-творення та управління організаційними змінами. Командне лідерство. Активація креативного потенціалу команд. Екосистема лідерства в бізнес-організаціях.

Тема 16. Управління кар'єрою менеджера та самоменеджмент.

Теорія кар'єри. Значення кар'єри в діяльності менеджера. Кар'єра менеджера як послідовно-ступінчастий процес та послідовність проєктів. Кар'єра та лояльність в організації. Розвиток лідерських характеристик особистості та кар'єра. Самоменеджмент. Навики самоменеджменту. Лідерство та мистецтво управління часом. Система управління часом Б. Франкліна, матриця пріоритетів Д. Ейзенхауера, часовий принцип В. Парето, система АБВ - аналізу, метод «Альпи».

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Форма навчання: денна				
	Усього	у тому числі			
лекції		практичні (семінарські)	Інд. робота	Сам. робота	
Модуль 1					
Соціальна організація, влада, лідерство та керівництво					
Тема 1. Загальна постановка проблеми лідерства та керівництва. Історичні аспекти розвитку феноменів лідерства, соціальної організації та влади.	8	2	1		5
Тема 2. Соціологічні аспекти соціальної організації, влади, керівництва, менеджменту та лідерства..	8	2	1		5
Тема 3. Психологічні та соціальні фактори «виробництва» влади, керівництва і лідерства. Зв'язок між суспільною та психологічною природою влади.	8	2	1		5
Тема 4. Функційна природа влади та функційна природа лідерства в умовах розвитку модерного суспільства.	8	2	1		5
Тема 5. Проблематика організації влади, керівництва та лідерства в наукових розробках шкіл менеджменту.	7	2	1		4
Тема 6. Психологія управління та поведінковий підхід до організації системи влади. Класичні стилі керівництва в менеджменті.	7	2	1		4
Тема 7. Комплементарність та синергія факторів керівництва та лідерства в системах адміністрування бізнесу	7	2	1		4
Тема 8. Мотивація як метод, інструмент і завдання лідерства та керівництва	7	2	1		4
Модульна контрольна робота					
Разом за змістовний модуль 1	60	16	8		36
Модуль 2					
Ефективність керівництва та моделей лідерства в системах адміністрування бізнесу.					
Тема 9. Процесуальні теорії мотивації та ефективність стимулювання роботи персоналу	8	2	1		5
Тема 10. Харизматичне, трансформаційне та трансакційне лідерство в ділових організаціях.	8	2	1		5
Тема 11. Моделі характерних лідерських якостей та розвиток поведінкових підходів до лідерства в адмініструванні бізнесу.	8	2	1		5
Тема 12. Ситуаційні моделі лідерства та керівництва в менеджменті та адмініструванні.	8	2	1		5
Тема 13. Поведінкові підходи до лідерства та розвиток моделей стилів керівництва.	7	2	1		4
Тема 14. Розвиток мислення лідера та ментальні чинники результативності лідерства.	7	2	1		4
Тема 15. Управління груповими процесами та формування ефективної команди. Екосистема лідерства в бізнес –організаціях.	7	2	1		4
Тема 16. Управління кар'єрою менеджера та самоменеджмент.	7	2	1		4
Модульна контрольна робота					
Разом за змістовний модуль 2	60	16	8		36
Разом за семестр	120	32	16		72

6.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна
1	Загальна постановка проблеми лідерства та керівництва. Історичні аспекти розвитку феноменів лідерства, соціальної організації та влади.	1
2	Соціологічні аспекти соціальної організації, влади, керівництва, менеджменту та лідерства в контексті соціальних відносин.	1
3	Психологічні та соціальні фактори «виробництва» влади, керівництва і лідерства. Зв'язок між суспільною та психологічною природою влади.	1
4	Функційна природа влади та функційна природа лідерства в умовах розвитку модерного суспільства.	1
5	Проблематика організації влади, керівництва та лідерства в наукових розробках шкіл менеджменту.	1
6	Психологія управління та поведінковий підхід до організації системи влади. Класичні стилі керівництва в менеджменті.	1
7	Комплементарність та синергія факторів керівництва та лідерства в системах адміністрування бізнесу	1
8	Мотивація як метод, інструмент та завдання лідерства та керівництва	1
9	Процесуальні теорії мотивації та ефективність стимулювання роботи персоналу	1
10	Харизматичне, трансформаційне та трансакційне лідерство в організації.	1
11	Моделі характерних лідерських якостей та розвиток поведінкових підходів до лідерства в адмініструванні бізнесу.	1
12	Ситуаційні моделі лідерства та керівництва в менеджменті та адмініструванні.	1
13	Поведінкові підходи до лідерства та розвиток моделей стилів керівництва.	1
14	Розвиток мислення лідера та ментальні чинники результативності лідерства.	1
15	Управління груповими процесами та формування ефективної команди. Екосистема лідерства в бізнес –організаціях.	1
16	Управління кар'єрою менеджера та самоменеджмент.	1
Разом		16

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна
1	Тема 1. Загальна постановка проблеми лідерства та керівництва. Історичні аспекти розвитку феноменів лідерства, соціальної організації та влади.	5
2	Тема 2. Соціологічні аспекти соціальної організації, влади, керівництва, менеджменту та лідерства в контексті соціальних відносин.	5
3	Тема 3. Психологічні та соціальні фактори «виробництва» влади, керівництва і лідерства. Зв'язок між суспільною та психологічною природою влади.	5
4	Тема 4. Функційна природа влади та функційна природа лідерства в умовах розвитку модерного суспільства.	5
5	Тема 5. Проблематика організації влади, керівництва та лідерства в наукових розробках шкіл менеджменту.	4
6	Тема 6. Психологія управління та поведінковий підхід до організації системи влади. Класичні стилі керівництва в менеджменті.	4
7	Тема 7. Комплементарність та синергія факторів керівництва та лідерства в системах адміністрування бізнесу	4
8	Тема 8. Мотивація як метод, інструмент та завдання лідерства та керівництва	4
9	Тема 9. Процесуальні теорії мотивації та ефективність стимулювання роботи персоналу	5
10	Тема 10. Харизматичне, трансформаційне та трансакційне лідерство в організації. Концепції джерел влади в менеджменті та потреба організаційних систем бізнесу у владі.	5
11	Тема 11. Моделі характерних лідерських якостей та розвиток поведінкових підходів до лідерства в адмініструванні бізнесу.	5
12	Тема 12. Ситуаційні моделі лідерства та керівництва в менеджменті та адмініструванні.	5
13	Тема 13. Поведінкові підходи до лідерства та розвиток моделей стилів керівництва.	4
14	Тема 14. Розвиток мислення лідера та ментальні чинники результативності лідерства.	4
15	Тема 15. Управління груповими процесами та формування ефективної команди. Екосистема лідерства в бізнес –організаціях.	4
16	Тема 16. Управління кар'єрою менеджера та навички самоменеджменту	4
	Разом	72

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби: мультимедійний проектор.

Обладнання: персональні комп'ютери, ноутбуки.

Програмне забезпечення: Microsoft Office, Microsoft Excel; сервіс Google Meet, дистанційна платформа Moodle; внутрішня корпоративна електронна пошта УжНУ; особистий кабінет викладача на основі відкритих медіа ресурсів корпорації Google тощо.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Черленяк І.І, Пойда-Носик Н.Н. Лідерство і менеджмент в умовах глобальної конкуренції: комплементарність та синергія. *Геополітика України: історія і сучасність*, 2021, 1 (26): 104-116.
2. Аппело Ю. Менеджмент 3.0. Agile-менеджмент. Лідерство та управління командами. Харків: Фабула. 2019. 464 с.
3. Войтко С.В., Мельниченко А.А. Лідерство та антикризовий менеджмент. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка». 2021. 194 с.
4. Друкер П. Ефективний керівник. Пер. з англ. Р. Машкової. Київ: Вид. група КМ-БУКС, 2018. 242 с.
5. Гоулман Д. Емоційний інтелект / Д. Гоулман. Х. : Віват, 2019. 512 с.
6. Кононець М. О. Психологія лідерства : навч. посібн. / М. О. Кононець, за заг. ред. О. В. Винославської. Київ: КВІЦ, 2020. 252 с.
7. Лугова В. М., Голубев С.М. Основи самоменеджменту та лідерства. Навчальний посібник. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 212 с.
8. Нестуля О. О., Нестуля С. І., Кононець Н. В. Основи лідерства: електронний посібник для самостійної роботи магістрів. Полтава : ПУЕТ, 2020. 232 с.
9. Нестуля С. І. Дидактичні основи формування лідерської компетентності майбутніх бакалаврів з менеджменту : монографія. Полтава: ПУЕТ, 2019. 799 с.
10. Нік Крейг. Лідерство починається з призначення. К.: Фабула, 2019. 240 с.
11. Романовський О. Г. Бізнес-лідерство і когнітивні якості : навчальний посібник / О. Г. Романовський. К. :ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. 40 с.
12. Скібіцька Л.І.. Лідерство та стиль роботи менеджера: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2009, 192 с.
13. Теорія і практика формування лідера : навч. посіб. / О. Г. Романовський, Т. В. Гура, А. Є. Книш, В. В. Бондаренко. Харків : НТУ "ХП", 2017. 100 с.
14. Сергеева Л. М. Лідерство: навч. посіб. / Л. М. Сергеева, В. П. Кондратьєва, М. Я. Хромей ; за наук. ред. Л. М. Сергеевої. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2015. 296 с.
15. Юринець З.В. Самоменеджмент : навч. посібник / З. В. Юринець, О.В. Макара. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 272 с.

Допоміжна література

16. Avolio, B. J., & Gardner, W. L. (2005). Authentic leadership development: Getting to the root of positive forms of leadership. *The Leadership Quarterly*, 16, 315-338

17. Burns, J.M. Leadership. New York: Harper & Row, 1978 3. Bass, B.M. Leadership and Performance Beyond Expectations. New York: Free Press, 1985.
18. Burtnett F. Career Errors: Straight Talk about the Steps and Missteps of Career Development / F. Burtnett. Lanham : Rowman & Littlefield Publishers, 2019. 219 p.
19. Kotlyar I. Falling Over Ourselves to Follow the Leader / I. Kotlyar, L. Karakowsky //Journal of Leadership & Organizational Studies. 2007. Vol. 14. №1. P. 38-49.
20. Willink J. The Dichotomy of Leadership / J. Willink, L. Babin. New York : St. Martin's Press, 2018. 311 p.
21. Адізес Іцхак Командне лідерство. Як порозумітися з будь-яким менеджером. пер. з англ. Світлана Сарвіра. К.: Наш формат, 2019.312 с.
22. Балджи М.Д. Етика бізнесу: навчальний посібник. Київ: ФОП Гуляєва В.М. 2021. 332с.
23. Нестуля О.О. Основи лідерства. Наукові концепції (середина ХХ ст. – початок ХХІ ст.): навч.посіб / О.О. Нестуля, С.І. Нестуля. Полтава: ПУЕТ, 2016. 375 с.
24. Нестуля О.О. Основи лідерства. Наукові концепції (від найдавніших часів до середини ХХ ст.): навч.посіб / О.О. Нестуля, С.І. Нестуля. Полтава: ПУЕТ, 2016. 227 с.
25. Нестуля О.О. Основи лідерства. Тренінг лідерських якостей та практичних навичок менеджера: навч. посіб. /О.О. Нестуля С.І., Нестуля В.В., Карманенко. К. : Знання, 2013. 287 с.
26. Соболевська М. Порядок дискурсу порядку: неофункціоналізм та постструктуралізм в сучасній соціологічній теорії. К.: Логос, 2014.
27. Стоян О. Ю. Лідерські компетентності для керівників-лідерів у сфері публічного управління // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 10. URL : <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1911>
28. Черленяк, І.І., Курей О.А. Дуальність смислової платформи технології ділового адміністрування. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2018, Вип.1 (51), Т.1. С.117-124.
29. Яценко О.М. Формування лідерських якостей майбутніх менеджерів у процесі психолого-педагогічної підготовки: дис. ... канд. пед.наук; спец.: 13.00.04 Тернопіль, 2016. 276 с.